LARS SVENDSEN

HAYVANLARI ANLAMAK

LARS SVENDSEN

HAYVANLARI ANLAMAK

KÖPEK VE KEDİ SEVERLER İÇİN FELSEFE

ÇEVİREN: MURAT ERŞEN

redingot

Bölümler

1. Giriş
2. Wittgenstein’nın aslanı ve Kafka’nın maymunu
3. Dil
4. Hayvan bilincini görmek
5. Bir insani biçim
6. Zihin okuma
7. Zekâ
8. Şimdilik aynada belli belirsiz görüyoruz
9. Zaman
10. Hayvanlar anlaşılabilir mi?
11. Çevre
12. Bir hayvan olmak
13. Köpek
14. Kedi
15. Ahtapot
16. Yalnızlık ve keder
17. Hayvanların ahlâkı var mı?
18. İnsanlar ve diğer hayvanlar
19. Dostluk
20. Teşekkürler

Wittgenstein'nın aslanı ve Kafka'nın maymunu

"Bir aslan konuşabilseydi onu anlayamazdık."[1] Ludwig Wittgenstein'ın iddiası bize garip gelebilir. Birçoğumuz, eğer bir hayvan konuşabilseydi, onu anlayacağımızı düşünür. Ondan sonra aslan bize bir aslan olmanın nasıl bir şey olduğunu söylerdi, biz de böylece bunu aslanın davranışlarından çıkarma zorunluluğundan kurtulmuş olurduk. Peki, Wittgenstein bu saptama ile aslında ne kastetmektedir? Bu aslanın nasıl bir dil konuşacağını hayal etmişti acaba? Almanca mı? İngilizce mi? "Aslanca mı?" Eğer aslanın konuştuğunu, ama bizim anlamadığımız bir dil olan "Aslanca" konuştuğunu söylemek istiyorsa, o zaman aslanı anlayamayacağımız aşikârdır. Öte yandan, "Bir Maasai konuşabilirse, onu anlayamazsınız" da diyebilirdi. Öyle ya, Maasaice konusunda bir uzmanlığım yok. Ancak Wittgenstein sanki insan anlayamadığı dilleri anlayamaz gibi totolojik bir iddiadan daha fazlasını söylemeye çalışıyor.

Daha doğrusu, Wittgenstein'ın insanın dünyası ile hayvanın dünyası arasında bir uçurum olduğunun altını çizmek istediğini tahmin edebiliyoruz, hatta öyle derin bir uçurum ki bu, onun akıl yürütmesini devam ettirip, hayvanın sözgelimi İngilizcedeki aynı sözcüklerden ve gramerden oluşan bir dil konuşabildiğini varsaysaydık bile, anlama denen şey yine de mümkün olmayacaktı. Konuşmak insanlar gibi konuşmak anlamına geliyorsa şayet, tabii ki konuşan bir hayvanla hiç karşılaşmadım, zira insanlar dışında hiçbir hayvan insanlar gibi konuşmaz. Öte yandan, konuşmayan bir hayvanla da hiç etkileşime girmedim. Konuşmayan hayvanlar gördüm görmesine ama bunlar faal biçimde ilişkide olduğum hayvanlar değildi asla. Anlamaya çalıştığım hayvanlarla karşılaştığımda istisnasız hepsi konuştu, lakin onlar için konuşan bendim elbette. Hayvanın bilincinde neler olup bittiğini anlamaya çalıştığımda, sanki konuşan bu hayvanın kendisiymiş gibi, bu anlayışı dilsel olarak telaffuz etmekten geri duramıyordum. Ben de hayvanlarla konuşuyorum. Bunun sebebi, diğer insanlar gibi hayvanın da benim cümlelerimi anladığı gibisinden bir yanılsamadan mustarip olmam değil, benim bu şekilde iletişim kurmam; ve öyle görünüyor ki bu cümlelerle *bir şeyleri* iletmeyi becerebiliyorum, her ne kadar biraz belirsiz bir havada ya da ilkel komut tarzında olsalar da.

---

[1] Wittgenstein: *Philosophical Investigations*, trans. G. E. M. Anscombe, Basil Blackwell, 1986, s. 223 [*Felsefi Soruşturmalar*, Metis, 2007, çev. Haluk Barışçan, s. 243].

Eğer Wittgenstein, yukarıda alıntıladığımız ifadesinde, insanlar ve hayvanlar arasında temel bir ayrım yapmak istiyorsa, bu ayrımın temelinin ne olduğunu ve ne zaman ortaya çıktığını sormalıyız. Ya: "Bir Neandertal konuşabilseydi onu anlayamazdık" desem? Çoğu insan, konuşan bir Neandertalin anlayabileceğimiz bir varlık olacağını düşünürdü. Büyük olasılıkla, bu varlığı "bir insan" olarak sınıflandırırız. Hâlbuki Neandertaller biz modern insanlardan oldukça farklıydı ve başka şeylerin yanı sıra, beyinleri bizimkinden daha büyüktü. Bizden daha iyi bir görüşe sahiptiler zira beyinlerinin daha büyük bir bölümü bu işe hasredilmişti, öte yandan muhtemelen sosyal zekâları bizimkine kıyasla pek övünülecek durumda değildi. İnsan ne zaman insan oldu? İnsanın evrim tarihinin hangi noktasında biz kategorik olarak şu hükmü verebilecek konuma geldik: "Eğer X konuşabilseydi, onu anlayamazdık."?

k